

הישיבה השבעים ושתיים של הכנסת החמש עשרה ט יום שני, י' בשבט
התש"ס (17 בינואר 2000)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

הצעות לסדר היום טקסי ה"זובור" שנערכים לחיילים בבסיסים בדרום

היו"ר מ' לוי:

אנחנו עוברים להצעות לסדר היום מס' 1626, 1625, 1597 ו-1643, בנושא: טקסי ה"זובור" שנערכים לחיילים בבסיסים בדרום.

יאיר פריץ (ש"ס):

דווקא בסוף היום?

היו"ר מ' לוי:

חברת הכנסת ציפי לבני - ראשונת הדוברים, ואחריה - חברת הכנסת זהבה גלאון.

ציפי לבני (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הבוקר שמעתי ידיעה ברדיו, ותוך כדי שידורה הרגשתי שאני חוטפת אגרוף בבטן. אני לא יכולה להגדיר את ההרגשה אחרת, וקשה לי אפילו לתאר את מה ששמעתי. אני פשוט רוצה לקרוא לכם את מה שנאמר בשידור. הכותבת, כרמלה מנשה, מתארת בסיס צה"ל בדרום הארץ, שבו כל חייל חדש שמגיע ליחידה זוכה לקבלת פנים. החיילים הוותיקים - - -

היו"ר מ' לוי:

מה זה "זובור"?

ציפי לבני (הליכוד):

אני אתן לך תיאור, אדוני היושב ראש, מתוך הכתוב.

ישראל כץ (הליכוד):

טרטורים.

ציפי לבני (הליכוד):

החיילים הוותיקים מגיעים אל החייל, תופסים אותו בידיו וברגליו, מניחים אותו על השולחן, ובאמצעות מקל מטאטא עושים לו חוקן, כלומר מכניסים לו את המקל לישבן. מי שמתנגד - עושים יותר חזק, סיפרו חיילים מהיחידה. כך, למשל, הם ניגשו אל אחד החיילים כשהוא ישן, העירו אותו, אמרו לו: אתה יכול לבד, ואם לא - נביא אותך בכוח. החייל לא התווכח וקיבל עליו את הדין.

זה נוהל קבוע, עשו לנו את זה ואנחנו עושים לאחרים. יש חיילים שמתנגדים, יש חיילים שצועקים, אבל זה חלק מטבילת האש, ואין בזה שום דבר רע, אומרים החיילים.

ועוד באותה יחידה - יש המשך של תיאורים על חיילים שזוכים למקלחות צוננים במשך שעות, צינור מים שמיועד לכיבוי אש, שעה וחצי בקור, וכיוצא באלה דברים.

מדהים אותי איך אחרי כל זה שומעים אנשים שהם בסדר ובעלי ערכים, וכשעולה לדיון נושא ה"זובור" הם קצת מחייכים מזווית הפה, כי זה נראה להם משהו שהוא חלק מההווי הישראלי מאז הקמת המדינה, כחלק מהשירות הצבאי. זה הווי כמו במחנה קיץ, אמר לי אחד האנשים, וכל אחד מאתנו צריך לדמיין לעצמו את הסיטואציה הזאת, לחשוב על הילד שלו, בין מושפל ובין משפיל, לחשוב על הסיטואציה הזאת, אם היא קורית בלי מדים, ולחשוב מה היינו עושים אם היינו יודעים שהתעללות כזאת, חולנית כזאת, קורית במדינת ישראל.

הצבא אחראי לכל ילד שאם ואב בישראל שולחים אליו, וכל אחד מלווה את ילדו לבקו"ם בתקווה, בתפילה, שלא יקרה לו כלום. ויש דברים שחס וחלילה קורים ואין ברירה, הם חלק מהתהליך, הם חלק מהשמירה על מדינת ישראל, אבל מה זה הדבר הזה? זה חלק מהפיכת מישו חייל ללוחם? ההשפלה הזאת תהפוך אותו ללוחם טוב יותר? ההשפלה הזאת תוציא אותו אחר כך לחברה כאדם במצב תקין יותר?

צה"ל הוא פרצופה של מדינת ישראל, ומה שקורה בצה"ל - אחר כך אנחנו גם נקבל אנשים שהפצע הזה יישאר בגופם ובנפשם עד סוף ימי חייהם, אנשים שהדרך היחידה להתמודד עם זה היא להחזיר לאחרים שבאים אחריהם לבסיס.

מי שמוכן לקבל את הדבר הזה בצבא יהיה מוכן לקבל מחר אלימות סדיסטית והתעללות מינית כאורח חיים במדינת ישראל הנאורה.

אי אפשר - - -

היו"ר מ' לוי:

את צריכה לסיים; נתתי לך יותר.

ציפי לבני (הליכוד):

- - להסיט את האחריות מהדרג הפיקודי בעניין הזה. נאמר לנו, שהתחילה להתנהל חקירה, שכרגע חיילים שרואיינו מכחישים. אסור לנו להסתפק בזה. הכנסת חייבת לדרוש שתיערך כאן חקירה, כי לא ייתכן שאם דבר כזה מתרחש - מפקד לא יודע, כי אם הוא לא יודע ודבר כזה מתרחש - - -

היו"ר מ' לוי:

תודה.

ציפי לבני (הליכוד):

היו"ר מ' לוי:
תודה.

ציפי לבני (הליכוד):
זה נכון למפקד בשטח וזה נכון עד הרמטכ"ל.

אנחנו מחויבים לדרוש את מיצוי התהליך, את מיצוי הדין עם מי שיימצא אשם בתהליך הזה. תודה.

היו"ר מ' לוי:
תודה. חברת הכנסת זהבה גלאון.

קריאה:
מי אחריה?

היו"ר מ' לוי:
חבר הכנסת גדעון עזרא.

זהבה גלאון (מרצ):

אדוני היושב ראש, אדוני השר, חברי חברי הכנסת, תיארה חברתי חברת הכנסת ציפי לבני את תהליך ההתעללות וההשפלה שעבר על חניכים בבסיס בדרום הארץ. ואני שואלת, למה אחת לכמה זמן אנחנו צריכים לשמוע על עוד טקס חניכה שנעשה לחיילים בצה"ל? מי צריך את זה? למה צריך את ה"זובור" הזה?

נשאלת השאלה, למה זה נחוץ? היושב ראש, חבר הכנסת מקסים לוי, שאל מה זה "זובור". טקס החניכה הזה, שבארצות הברית קראו לו "קוד רד", טקס החניכה הזה, נעשה שמיכה לחיילים, נזנבר אותם קצת, במלים אחרות, יסלח לי היושב ראש על הביטוי שהוא אולי לא כל כך פרלמנטרי. למה אנחנו צריכים לעשות זאת לחיילים האלה 50 שנה אחרי הקמת המדינה? כשאנחנו מדברים על צבא קטן, מתמקצע, איכותי, חכם, עדיין נזקקים לשיטות חישול שיש בהן התעללות, השפלה, פגיעה בחיילים ובנפשותיהם? למה זה קורה? למה אין פיקוח מספיק?

אין לי ספק שמי שנקראים החלונות הגבוהים בצה"ל מתנגדים לטקס החניכה הזה. איך אנחנו יכולים להרשות לעצמנו מצב שבו יש מפקדים - אני מניחה כמו באותו בסיס בדרום הארץ - שמעלימים עין כאשר מפקדים זוטרים מהם עושים את ה"זובור" הזה לחיילים? למה הטירונים צריכים לעבור את הדבר הזה?

אני רוצה להגיד לך, אדוני היושב ראש, שיש לי שני בנים, יש לי בן שהוא חייל, ויש לי בן שמתגייס בעוד חודש. אני לא יכולה לחשוב על כך שאני מגדלת אותם ומחנכת אותם 18 שנה, והם יבואו לצבא ויצטרכו לעבור את החוויה המשפילה והמעליבה הזאת. הם יחשבו שזאת הנורמה, כי זה מה שמחשל, זה מה שעושה אותם גברים, כך נוכל להילחם. אני לא יכולה לשאת את המחשבה הזאת.

הגיע הזמן לתת הנחיות ברורות לנפץ את המיתוס, שמה שנקרא "זובור" מחשל, הופך אותנו לאחד מהחבר'ה, ועושה אותנו לחייל טוב יותר. אני מצפה מהרמטכ"ל, שיעמיד אותם מפקדים וקצינים לדין ויעביר שדר ברור, שבמדינת ישראל של שנות האלפיים הדברים האלה לא ייתכנו.

היו"ר ג' עזרא:

תודה רבה. חבר הכנסת אלי בן מנחם, בבקשה. אחריו - חבר הכנסת יורי שטרן.

אליהו בן מנחם (ישראל אחת):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לבקש ממך, אדוני היושב ראש, לפנות ליושב ראש הכנסת, כדי למנוע מצבים מביכים כאלה, ששר בממשלה ממתין פה שעות על גבי שעות לענות על כמה שאילתות, כשבסופו של עניין גם לא יהיה איש שישמע אותו. הוא יושב כאן חמש שעות.

דבר שני, נושאים מעין אלה שעולים בשעה כל כך מאוחרת בלילה, ואני לא יודע מה צריך לעשות - - -

היו"ר ג' עזרא:

היום החליטו שחקיקות יבואו לפני ההצעות הללו, כי התפקיד הייעודי הראשון של הכנסת הוא החקיקה. מזכיר הכנסת אומר לי שזה גם לפי התקנון.

אליהו בן מנחם (ישראל אחת):

אם נשיאות הכנסת מאשרת הצעות כאלה, צריך למצוא דרכים איך עושים זאת ואיך מתקנים זאת כדי שלא יהיה מצב שבו הכנסת ריקה, אין אנשים. לגבי זו כבר הפעם השנייה. בשבוע שעבר העליתי נושאים ולא היה מי שיענה לי. אני מעריך שגם היום אין שר שיענה לי. יושב פה שר ומחכה חמש שעות כדי לענות על כמה שאילתות לאף אחד, לדעת.

רבותי, היום חשפה הכתבת המצטיינת של "קול ישראל", כרמלה מנשה, מסכת נוספת של התעללות בחיילים בבסיסים בדרום הארץ. מסתבר, שאף שצה"ל אסר את קיומם של טקסי ה"זובור", הטקסים האלה ממשיכים להתקיים, וביתר שאת. האכזריות והרוע הטמונים בטקסים הללו רק הולכים ומקצינים, וככל שה"זובורים" האלה נאסרים יותר כך החיילים הוותיקים מתפתים לבצע אותם ביתר אכזריות ולעבור על האיסורים. כל מי ששירת בצבא מכיר את הטקסים האלה, שמסמלים בדרך כלל הפרדה "בינינו" ל"בינם"; מי שרוצה להצטרף "אלינו" צריך לעבור מסכת של ייסורים.

אני מזועזע לשמוע, שחיילים מתעללים מינית בחבריהם; אני מזועזע לשמוע על חיילים שמתזיזים עליהם זרנוקי מים במשך זמן ארוך בטמפרטורה נמוכה; אני מזועזע אבל לא מופתע. בואו לא ניתמם, גם בצבאות אחרים בעולם מתקיימים טקסי "זובור" אף שהם אינם מותרים, בעיקר בצבא האמריקני.

כדי להפסיק את ה"זוברים" צריך להירתם בכל החזיתות. האיסור הצבאי לקיים את הטקסים אינו מספיק. על כולנו, אנשי צבא, אנשי חברה ונבחרי ציבור לתרום להינוך של כבוד לזכויות האדם ובטח לזכויות החיילים המתגייסים לצה"ל. עלינו לנפץ את המיתוס הקיים סביב טקסי החניכה המיותרים האלה וללמד את החיילים את הדרך הנאותה לקבל את חבריהם לשירות הצבאי, כי מדובר בילדים צעירים שרק סיימו את הלימודים שלהם.

אני קורא לכל החיילים המשתתפים בטקסי ההתעלות האלה, שלא לקבל אותם כמוכן מאליו. ה"זוברים" פוגעים בצבא, במוסר שעליו הצבא מושתת ובחברה כולה. החיילים הנפגעים צריכים לדעת, שלא יאונה להם כל רע אם יתלוננו נגד כל גילוי של אלימות נגדם. החיילים הנפגעים צריכים להבין, שהטקסים לא יהפכו אותם למקובלים יותר או להזקים יותר, הם רק פוגעים בהם ובזכויותיהם כבני אדם.

לסיכום, אדוני היושב ראש, אני מקווה שהראשונים שישמעו את הקריאה שהושמעה מבמה זו לא יהיו רק המפקדים בצבא אלא גם ובעיקר החיילים שיבינו את מעשיהם ויחליטו לשנות את המסורת המעוותת של קיום טקסי חניכה מבעיתים מסוג זה. תודה, אדוני היושב ראש.

היו"ר ג' עזרא:

חבר הכנסת יורי שטרן.

יורי שטרן (ישראל ביתנו):

כבוד היושב ראש, כבוד השר, חברי הכנסת, כל הכבוד לכרמלה מנשה שגילתה את העניין הזה ויצרה שוב איזו מהומה ציבורית שאולי תעזור.

מקומו של צה"ל בחיי החברה שלנו מרכזי כל כך וקובע הרבה תהליכים שקורים אחר כך עם אותו נוער שעובר את הצבא, עם החברה כולה, שלא לדבר על החוסן הביטחוני שלנו מול כל האתגרים בעתיד, וזה בוודאי תלוי בצורה שבה הדברים מתנהלים בצבא.

היו ימים אחרים, היתה מוטיבציה אחרת, היו הורים אחרים, היה קשר אחר בין ההורים לבין הצבא - או יותר נכון לומר שלא היה קשר אבל הדברים השתנו. "זובור" הוא לא תופעה חדשה, אבל כל מה שהיה בעבר, כל המתחים מן העבר, כל היחסים העכורים לפעמים בין המפקדים לבין החיילים, היום מקבלים חשיבות גדולה הרבה יותר. אם הדברים לא מטופלים כמו שצריך הם עלולים, חלילה, להרוס לנו את הצבא, את החברה ואת המדינה.

לכן הטיפול בתופעות האלה חייב להיות אחר ממה שהיה קודם. בסך הכול אנחנו רואים שטח די מוזנח, ריבוי מקרים שבהם יש מתחים בין חיילים לבין עצמם, בין החיילים לבין המפקדים, המתחים האלה מגיעים עד כדי מרד, החיילים עוזבים את הבסיסים, הצעירים שבאים מבתים טובים עם מוטיבציה גבוהה לשרת בצה"ל הופכים להיות עריקים. הדברים מחייבים טיפול בסיסי הרבה יותר, רחב יותר ומעמיק יותר ממה שניתן עד כה.

אני רק יכול להצטער על כך שבמציאות כזאת אין למדינת ישראל שר ביטחון במשרה מלאה. זו לא הערה פוליטית, אני חושב שזו הזנחה והפקרות.

אליהו בן מנחם (ישראל אחת):

יש סגן שר.

יורי שטרן (ישראל ביתנו):

סגן השר עם הסמכויות המוגבלות שלו שבקושי מספיק לענות תשובות שקשורות למצב שלנו ביהודה ושומרון, לא יכול למלא את התפקיד ואין לו סמכויות של שר הביטחון. הדברים האלה לא יכולים להיגמר ולהיקבע ברמה של רמטכ"ל, זה עניין של מדיניות רחבה יותר ובראייה רחבה יותר של מקומו של צה"ל.

היו"ר מ' לוי:

אתה חושב שאם ראש הממשלה היה רק שר הביטחון הדברים האלה לא היו קורים?

ישראל כץ (הליכוד):

הוא מדבר על טיפול גרוע.

יורי שטרן (ישראל ביתנו):

אני לא מדבר על התופעות; אלה היו גם קודם והן קיימות. אני מקווה שהדיווח של הבודק והדיון היום יביאו לפחות לכך שהחקירה במקרה הספציפי הזה תיגמר כמו שצריך עם מסקנות אישיות וטיפול שורש.

ישראל כץ (הליכוד):

ראש הממשלה עושה "זובור" לשרים שלו.

היו"ר מ' לוי:

אני נתן לך רשות לדבר עכשיו, אל תעזור לו, הוא יודע.

יורי שטרן (ישראל ביתנו):

בהעדר דרג מיניסטריאלי שמטפל במכלול הדברים שקשורים לצה"ל קשה מאוד להגיע לטיפול נאות בבעיה.

היו"ר מ' לוי:

השר איננו, הוא לא ישיב.

חבר הכנסת ישראל כץ רוצה להסיר את הצעתה של חברת הכנסת זהבה גלאון.

ישראל כץ (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני מקבל את זה כנושא לגיטימי שאפשר להעלות אותו לסדר היום מכיוון הדאגה, ושמענו כאן תיאורים די קשים. בהמשך לכך שהנושא עלה כאן, אני מציע לעצמנו שלא לשכוח שאנחנו מדברים על צה"ל. אני מכיר את צה"ל, שירתתי בצנחנים, אני מכיר את הדברים פחות או יותר, עברנו טירונות קשה ודברים קשים, ולא זכורות לי

תופעות מהסוג שמתארים כאן. אני מציע שלא נכליל וניזוהר מאוד. אם אכן היו הדברים האלה, והבנתי שהם גם הוכחו, אם היה דבר חריג שבחריגים, חלילה לנו להטיל תדמית שלילית על צה"ל. בקצב הזה עוד מסוגלת הכנסת להתכנס, ותוך כדי דיון גם להחליט לבטל את צה"ל או משהו כזה.

היו"ר מ' לוי:
תודה.

ישראל כץ (הליכוד):
אז בואו לא נשכח - -

היו"ר מ' לוי:
תודה, תודה.

ישראל כץ (הליכוד):
- - אדוני היושב ראש, במה אנחנו עוסקים כאן. אם היה דבר כזה, חריג שבחריגים, צריך באמת ראש ממשלה ושר ביטחון במשרה מלאה שיטפלו בזה. אבל אין להכליל לגבי התדמית של צה"ל.

היו"ר מ' לוי:
חברת הכנסת גלאון, יש כאן הצעה לדיון במליאה, ויש הצעה לדיון בוועדת החוץ והביטחון. הנושא ימוצה, לדעתי, בוועדת החוץ והביטחון טוב יותר מאשר פה, משום שבועדת החוץ והביטחון הדברים האלה יובאו וצה"ל יוכל להגיב.

זהבה גלאון (מרצ):
אני מסכימה להעברה לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר מ' לוי:
אלי בן מנחם?

אליהו בן מנחם (ישראל אחת):
לחוץ וביטחון.

היו"ר מ' לוי:
ציפי לבני?

ציפי לבני (הליכוד):
לחוץ וביטחון.

יורי שטרן (ישראל ביתנו):
למה לא שאלת אותי?

היו"ר מ' לוי:
יורי, אני מניח שאתה רוצה להעביר לוועדת החוץ והביטחון.

יורי שטרן (ישראל ביתנו):
בסדר.

היו"ר מ' לוי:
אנו מצביעים על העברת הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה - 7
נגד - אין
נמנעים - אין
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' לוי:
שבעה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. הנושא עובר לוועדת החוץ והביטחון.